

Joep van Lieshout (1963, Ravenstein), het brein achter Atelier Van Lieshout (AVL) is gefascineerd door uitersten van menselijk gedrag. Met verve dist hij zijn stripachtige doemscenario's op, in rood, roze of hemelsblauw. Hij houdt ons een spiegel voor en stelt morele vragen. Wat is goed en wat is slecht?

In de herfst van 2014 veranderde het Rotterdamse Museumpark voor drie dagen in een primitieve werkplaats, waar noeste arbeid en ontbering werden afgewisseld met massages en fysiek genot. De spanning steeg toen het gloeiende metaal het smeltpunt naderde en in de mal werd gegoten. Met gieten, smeden en smelten vestigde *Happy Industry* de aandacht op het verdwijnen van de maakindustrie. En daar kan Joep van Lieshout zich over opwinden: "De fysieke productie is uit onze maatschappij verbannen. Alles wat we onaangenaam vinden lijkt te zijn verwijderd. Vee verdwijnt in anonieme megastallen; gevangenis en psychia-

trische instellingen zitten op afgelegen locaties. Het enige dat rest in onze gesteriliseerde bestaan is consumptie: winkelen, recreatie en restaurants!"¹

Op het ruwe terrein van Atelier Van Lieshout in de Rotterdamse haven staat de negen meter hoge *Blast Furnace* (2013), een postindustriële hoogoven die door menselijke spierkracht moet worden aangedreven. Even verderop een soort prehistorische boerderij van polyester, de *Hagioscoop* (2012), deel van een labyrintisch complex van boerderijen door de tijden heen, want ook de landbouw staat onder druk. Beide werken zijn onderdeel van het lopende kunstproject *New Tribal Labyrinth*, een voorstel voor een nieuwe, tribale, wereldorde, een alternatieve samenleving bewoond door denkbeeldige stammen. In deze samenleving is een belangrijke rol weggelegd voor landbouw, industrie en rituelen. "Aan de ene kant is *New Tribal Labyrinth* een utopie, mensen die zeggen: 'Fuck de maatschappij,

Het Monument, 2010-2012, polyester.

Cradle 2 Cradle, 2009, polyester.

we gaan gewoon weer staal maken en hout zagen.' Aan de andere kant heeft het ook iets post-apocalyptisch, misschien is gewoon alles naar de klote, is er geen elektriciteit meer en moet het gewoon zo.² Je hoeft geen wetenschapper of visionair te zijn om te zien dat bevolkingsgroei, consumptiegroei en energieverbruik volledig uit de hand lopen", waarschuwt Van Lieshout.³

In *New Tribal Labyrinth* organiseren mensen zich in stammen om te overleven en dan gaat het er hard aan toe, verwacht Van Lieshout. Dan vallen we terug op ons instinct en verliezen we onze menselijkheid. Je houdt je hart vast. In de prehistorische keuken van de *Hagioscoop* hangt een ondefinieerbare homp vlees, van menselijke herkomst? *L'Origine du Monde* (2011) is het inktzwarte beeld van onbetuigd geweld, Van Lieshouts levensvisie in een notendop.⁴ En de apocalyptische ruiter van lichtblauw polyester, het materiaal waar Van Lieshout patent op heeft, sabelt iedereen neer die op zijn weg komt. Is er een revolutie op til? *New Tribal Labyrinth* is een nostalgisch maar ook een duister toekomstvisioen en die toekomst is niet ver, zie de

Hagioscoop, 2012.

Joop van Lieshout,
Operating Table, 1984.

rantsoenering van energie in België of de kernramp in het Japanse Fukushima. Van Lieshout borduurt voort op de werkelijkheid en geeft zijn doemscenario's op plastische wijze vorm, maar oordelen doet hij niet: "Ik houd niet van moralisme. Ik ben een grote fan van Machiavelli, die een boek over macht schreef, *De Heerser* (1524). Dat is een hele precieze beschrijving van hoe slecht mensen zijn, zonder er een oordeel over te vellen."⁵

Joop van Lieshout is vóór alles een maker. "Waarom ik de drang heb om kunst te maken weet ik niet, maar het is zo, en dus wil ik het spel zo goed mogelijk spelen."⁶ Hij ging te rade bij Nicolò Macchiavelli (1469-1527), die precies beschreef hoe heersers zonder scrupules macht kunnen verwerven en trok zijn conclusies. Van Lieshout besloot kunst in oplage te maken, net als Andy Warhol (1928-1987) met *The Factory* (1962-1984), en richtte in 1995 Atelier Van Lieshout (AVL) op, waar zo'n 20 mensen werken. Sindsdien veroverd AVL de wereld met een duizelingwekkende stroom sculpturen, gebruiksvoorwerpen, modellen en zelfs complete

inrichtingen voor nieuwe samenlevingen, van de vrijstaat *AVL-Ville* (2001), het concentratiekampachtige *Slave City* (2005-2009) tot de survivalachtige industriële werkplaatsen en boerderijen van het *New Tribal Labyrinth*.

De allereerste kunstobjecten die Van Lieshout maakte waren gerelateerd aan gebruiksvoorwerpen. In 1983 creëerde hij een sofa van ijzer en leer met poten van bot. Het jaar daarop ontstonden een 'operatietafel' – een afgesloten slagersblok voorzien van ijzerbeslag en kandelaars – en een primitief ijzeren kanon. Kunst, vormgeving en architectuur lopen in Van Lieshouts oeuvre naadloos in elkaar over, maar het gaat hem niet om praktisch nut.

Gebruiksvoorwerpen helpen ons te overleven en onthullen iets over menselijk gedrag. Zo kun je de sofa zien als metafoor voor seksualiteit en voortplantingsdrang, het kanon kan verwijzen naar ons overlevingsinstinct, terwijl de operatietafel staat voor het menselijk intellect, dat zowel ten goede als ten kwade kan worden aangewend.

In deze drie objecten zijn de diepste menselijke drijfveren vervat en hoewel de vormgeving in de loop der tijd radicaal veranderde, kan veel van zijn werk tot deze archaische gebruiksvoorwerpen worden herleid. Zo is het motief van de sofa terug te vinden in het *Modular Multi Women Bed* (1998) dat plaats biedt aan velen, in *Sportopia* (2002) waarin de scheiding tussen sport en andere vleselijke genoegens is opgeheven, en in de vele

mobile homes van Van Lieshout, compacte liefdesnesten op wielen waar hij internationaal mee doorbrak.

Tot verontrusting van velen kreeg ook het kanon een vervolg. In 1998 joeg Van Lieshout tijdens een openluchtexpositie de bevolking van het Franse Rabastens de stuipen op het lijf met een verbouwde Mercedes die was voorzien van een 57 mm kanon (1998). Op last van de burgemeester werd de expositie na twee dagen gesloten. En toen de politie in 2002 een inval deed in de wapenwerkplaats van *AVL-Ville* speelde Van Lieshout de vermoorde onschuld: "Je kon er nog geen kraai mee neerschieten. Wapens zijn sterke symbolen."

Van Lieshout is een vrijbuiters. Hij morrelt met veel gevoel voor humor aan de grenzen van het toelaatbare en daagt de kijker uit om morele taboes te onderzoeken. Wat is goed? Wat is slecht en waarom? In dit opzicht was de vrijstaat *AVL-Ville* (2001-2002) een proeftuin voor menselijk gedrag. 'Do-it-yourself.' Het leek ideaal om je eigen bestaan vorm te geven, maar hoe ver ga je daar in? *AVL-Ville* beschikte over een biologische groentekwekerij, stallen, functionerende waterzuivering en composttoiletten.⁷ De vrijstaat had ook eigen geld en zelfs een eigen wet naar ontwerp van advocaat Gerard Spong (1946), die een minimum aan regels en een maximum aan vrijheid bood.⁸ Drank, drugs en wapens waren toegestaan, maar het sociale experiment was geen lang leven beschoren. Ging de vrijstaat ten onder aan de Nederlandse regeldrift of spatte hij uiteen door

Infernopolis, Overzichtstentoonstelling Onderzoeksbuurt Museum Boijmans van Beuningen (Rotterdam 2010) met o.a. *Bikinibar*, 2006.

Cascade, 2010, mixed Media, 450 x 450 x 850 cm

AVL-Ville, 2001.

onderlinge strijd? Was AVL-Ville een droom van vrijheid of een nachtmerrie? Van Lieshout: "AVL-Ville ging over vrijheid en de afwezigheid van moraliteit.⁹ In mijn werk zijn utopie en dystopie verweven. Vrijheid is irrationeel en natuurlijk – dieren zijn ook vrij – maar leidt tot moord en verkrachting. Rationaliteit is zowel een kans als een dreiging voor mensen."¹⁰

Van Lieshout had er al snel genoeg van om burgemeester te spelen en richtte zich weer op het maken van kunst, en ditmaal zoomde hij in op het lichaam. Met het anatomieboek in de hand ontstonden penis en baarmoeders en andere organen van gekleurd polyester, die in het *Wombhouse*, (2004), de *Barrectum* (2005) en de *Bikinibar* (2006) een praktische functie kregen. Van Lieshout verwonderde zich over het functioneren van het lichaam, een geoliede machine waarin alles op elkaar inspeelt en realiseerde zich opeens hoe dat lichaam op zijn beurt een radartje is in het complexe systeem van de maatschappij. Vanuit die gedachte ontstond *Slave City* (2006-2009), een extreem efficiënte en groene maatschappij waarin alles wordt hergebruikt, net als in de natuur. Zelfs mensen.

Cradle 2 Cradle bestaat uit snijtafels, een operatiekamer, een slachterij en een gehaktmolen. "Cradle 2 Cradle was onderdeel van het project *Slave City*, een stad voor 200.000 slaven", vertelt Van Lieshout. "Niet-functionerende slaven werden in deze ruimte gerecycled. Het zegt natuurlijk ook iets over onze geschiedenis van concentratiekampen."¹¹ Als je maximaal rationeel en ecologisch doordenkt, is moraliteit afwezig.¹² Nee, het is geen aanklacht. Eerder een spiegel. Als kunstenaar geef ik geen antwoord, ik stel vragen."¹³

Joop van Lieshout met *Het Orakel*, 2014.